

Zalotka większa *Leucorrhinia pectoralis* (1042)

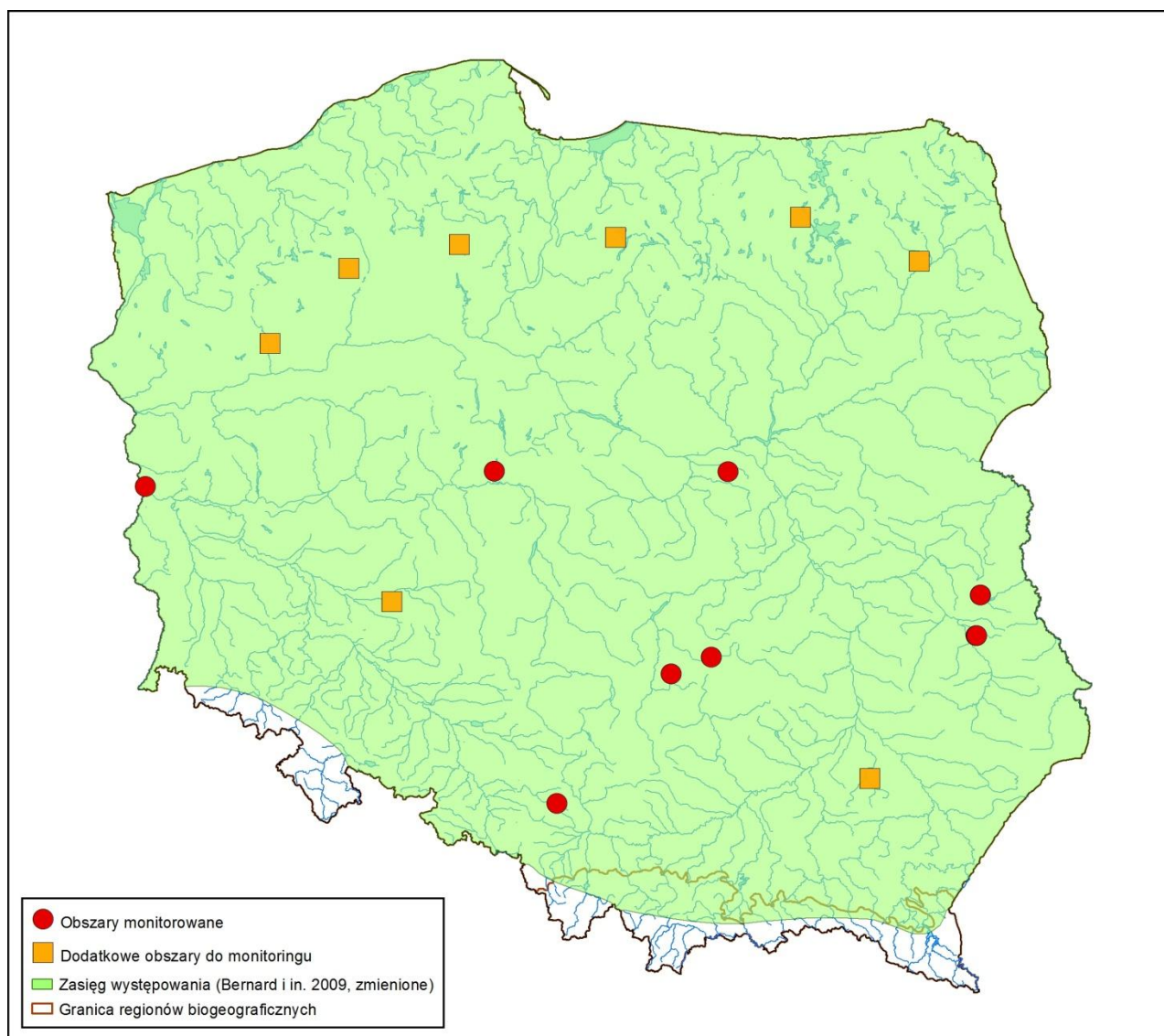
Autor raportu: Rafał Bernard

Eksperti: Bernard Rafał, Buczyński Paweł, Karasek Tomasz, Marczak Dawid, Miszta Alicja, Rychla Anna, Tończyk Grzegorz

Gatunek nie był dotąd objęty monitoringiem.

Gatunek występuje głównie w regionie biogeograficznym kontynentalnym; występowanie w regionie alpejskim ma charakter marginalny, co wynika z preferencji siedliskowych zalotki i naturalnego ubóstwa odpowiednich siedlisk.

Liczba i lokalizacja stanowisk i obszarów monitoringowych

Ryc. 1. Rozmieszczenie stanowisk monitoringu gatunku na tle jego zasięgu geograficznego

Dla potrzeb monitoringu zalotki większej w 2011 roku wybrano 31 stanowisk zgrupowanych w dziesięciu obszarach badawczych. Siedem z tych obszarów pokrywa się z obszarami Natura 2000.

Wszystkie badane stanowiska znajdowały się w regionie biogeograficznym kontynentalnym, w środkowym i południowym pasie kraju, w następujących podprowincjach i makroregionach według regionalizacji fizyczno-geograficznej Kondrackiego (2002):

podprowincja: Pojezierza Południowobałtyckie

makroregiony:

Pradolina Warciańsko-Odrzańska 315.6 (3 stanowiska)

Pojezierze Wielkopolskie 315.5 (3 stanowiska)

podprowincja: Niziny Środkowopolskie

makroregion: Nizina Środkowomazowiecka 318.7 (3 stanowiska)

podprowincja: Polesie

makroregiony:
Polesie Zachodnie 845.1 (4 stanowiska)
Polesie Wołyńskie 845.3 (4 stanowiska)
podprowincja: Wyżyna Śląsko-Krakowska
makroregion: Wyżyna Śląska 341.1 (4 stanowiska)
podprowincja: Wyżyna Małopolska
makroregiony:
Wyżyna Przedborska 342.1 (8 stanowisk)
Wyżyna Kielecka 342.3 (2 stanowiska)

Wybór obszarów i stanowisk podyktowany był możliwościami i wiedzą ekspertów biorących udział w badaniach, jak i dostępnością obiektów. Badania terenowe w ramach monitoringu 2011 roku prowadziło siedmiu ekspertów, specjalistów-odonatologów lub przyrodników mających duże doświadczenie odonatologiczne: Rafał Bernard, Paweł Buczyński, Tomasz Karasek, Dawid Marczak, Alicja Miszta, Anna Rychła, Grzegorz Tończyk.

Zalotka większa występuje w Polsce na wielu stanowiskach, zdaniem autora jest ich z pewnością ponad tysiąc. Tylko niewielki procent z nich został objęty monitoringiem. Zabrakło wśród nich stanowisk z północnej części kraju, która razem z częścią wschodnią jest najliczniej zasiedlona przez zalotkę większą. Trzeba więc powiedzieć, że badane stanowiska nie stanowią jeszcze wystarczającej próby, pozwalającej na pełną ocenę stanu ochrony gatunku na poziomie Polski czy regionu biogeograficznego kontynentalnego. Jednak dają one pewien obraz, w miarę typowy i reprezentatywny dla środkowego i południowego pasa kraju. W tym sensie możliwa jest ocena stanu gatunku oparta na próbie wybranych stanowisk. Zebrane dane stanowią także cenny przyczynek do poznania obecnego stanu gatunku i zagrożeń na poziomie badanych obszarów.

Tab. 1. Zestawienie wszystkich badanych stanowisk i obszarów (kolejność stanowisk odpowiada kolejności podprowincji i makroregionów w spisie zamieszczonym powyżej).

Lp.	Nazwa stanowiska	Lokalizacja stanowiska z uwzględnieniem obszarów Natura 2000
Region biogeograficzny kontynentalny		
1	Krzesin	Obszar Natura 2000 PLH080005 TorfowiskoMłodno mezoregion: 315.61 Dolina Śódkowej Odry
2	Rąpice 1	Obszar Natura 2000 PLH080005 TorfowiskoMłodno mezoregion: 315.61 Dolina Śódkowej Odry
3	Rąpice 2	Obszar Natura 2000 PLH080005 TorfowiskoMłodno mezoregion 315.61 Dolina Śódkowej Odry
4	Kępa	Obszar własny: "Torfianki Konińskie" mezoregion 315.54 Pojezierze Gnieźńńieńskie
5	Torfianki Pątnowskie 1	Obszar własny: "Torfianki Konińskie" mezoregion 315.54 Pojezierze Gnieźńńieńskie
6	Torfianki Pątnowskie 2	Obszar własny: "Torfianki Konińskie" mezoregion 315.54 Pojezierze Gnieźńńieńskie
7	Długie Bagno	Obszar Natura 2000 PLC140001 Puszcza Kampinoska mezoregion: 318.73 Kotlina Warszawska
8	Truskaw-Michałowy Staw	Obszar Natura 2000 PLC140001 Puszcza Kampinoska

		mezoregion: 318.73 Kotlina Warszawska
9	Nart	Obszar Natura 2000 PLC140001 Puszcza Kampinoska mezoregion: 318.73 Kotlina Warszawska
10	Pieszowola wschód	Obszar Natura 2000 PLH060013 Ostoja Poleska mezoregion: 845.15 Garb Włodawski
11	Pieszowola zachód	Obszar Natura 2000 PLH060013 Ostoja Poleska mezoregion: 845.15 Garb Włodawski
12	Jamniki wschód	Obszar Natura 2000 PLH060013 Ostoja Poleska mezoregion: 845.16 Równina Łęczyńsko-Włodawska
13	Jamniki zachód	Obszar Natura 2000 PLH060013 Ostoja Poleska mezoregion: 845.16 Równina Łęczyńsko-Włodawska
14	Kolonia Jaszczów 1	Obszar własny: Nadwieprzański Park Krajobrazowy - południe mezoregion: 845.31 Obniżenie Dorohuskie
15	Kolonia Jaszczów 2	Obszar własny: Nadwieprzański Park Krajobrazowy - południe mezoregion: 845.31 Obniżenie Dorohuskie
16	Bilsko 1	Obszar własny: Nadwieprzański Park Krajobrazowy - południe mezoregion: 845.31 Obniżenie Dorohuskie
17	Bilsko 2	Obszar własny: Nadwieprzański Park Krajobrazowy - południe mezoregion: 845.31 Obniżenie Dorohuskie
18	Borowa Wieś 1	Obszar własny: Zapadliska na terenach leśnych między Rudą Śląską i Katowicami mezoregion: 341.13 Wyżyna Katowicka
19	Borowa Wieś 2	Obszar własny: Zapadliska na terenach leśnych między Rudą Śląską i Katowicami mezoregion: 341.13 Wyżyna Katowicka
20	Kochłowice	Obszar własny: Zapadliska na terenach leśnych między Rudą Śląską i Katowicami mezoregion: 341.13 Wyżyna Katowicka
21	Giszowiec	Obszar własny: Zapadliska na terenach leśnych między Rudą Śląską i Katowicami mezoregion: 341.13 Wyżyna Katowicka
22	Piskorzaniec 1	Obszar Natura 2000 PLH260004 Ostoja Przedborska mezoregion: 342.15 Pasma Przedborsko-Małogoskie
23	Piskorzaniec 2	Obszar Natura 2000 PLH260004 Ostoja Przedborska mezoregion: 342.15 Pasma Przedborsko-Małogoskie
24	Piskorzaniec 3	Obszar Natura 2000 PLH260004 Ostoja Przedborska mezoregion: 342.15 Pasma Przedborsko-Małogoskie
25	Piskorzaniec 4	Obszar Natura 2000 PLH260004 Ostoja Przedborska mezoregion: 342.15 Pasma Przedborsko-Małogoskie
26	Piskorzaniec 5	Obszar Natura 2000 PLH260004 Ostoja Przedborska mezoregion: 342.15 Pasma Przedborsko-Małogoskie
27	Trzecianny Smug	Obszar Natura 2000 PLH260015 Dolina Czarnej mezoregion: 342.12 Wzgórza Opoczyńskie

28	Białe Ługi 1	Obszar Natura 2000 PLH260030 Ostoja Pomorzany mezoregion: 342.12 Wzgórza Opoczyńskie
29	Białe Ługi 2	Obszar Natura 2000 PLH260004 Ostoja Pomorzany mezoregion: 342.12 Wzgórza Opoczyńskie
30	Gustawów 1	Obszar Natura 2000 PLH260001 Dolina Krasnej mezoregion: 342.31 Płaskowyż Suchedniowski
31	Gustawów 2	Obszar Natura 2000 PLH260001 Dolina Krasnej mezoregion: 342.31 Płaskowyż Suchedniowski

Wyniki badań i ocena stanu ochrony

Podsumowanie wyników badań wskaźników na stanowiskach w regionie kontynentalnym

Tab. 2. Zestawienie ocen wskaźników na badanych stanowiskach w regionie biogeograficznym kontynentalnym (liczba stanowisk z określoną oceną dla danego wskaźnika)

Parametr	Wskaźniki	Ocena			
		FV	U1	U2	XX
Populacja	Liczba samców	26	4	1	
	Zagęszczenie wylinek	7	18	4	2
Siedlisko	Występowanie określonych gatunków (taksonów) roślin	26	4	1	
	Udział roślinności dogodnej dla gatunku	17	13	1	
	Charakter otoczenia (antropopresja)	20	10	1	

Wskaźniki stanu populacji:

Liczba samców. Liczba samców policzona na długości 100 m badanego pasa (transektu) była bardzo zróżnicowana, od 2 do 105 osobników. Przy tym tylko na pięciu stanowiskach (16,1%) była ona umiarkowana lub mała (mniejsza od 10), a aż na siedemnastu stanowiskach (54,8%) była bardzo duża (większa od 20). Na pięciu stanowiskach (Jamniki Wschód, Kolonia Jaszców 2, Pieszowola Wschód, Borowa Wieś 2, Jamniki Zachód) można wręcz mówić o masowym występowaniu gatunku (50 i więcej samców na 100 m), z absolutnie rekordową liczbą 105 samców na stu metrach m na stanowisku Jamniki Zachód. Nigdy dotąd nie podawano takiej liczebności i zagęszczenia dla tego gatunku. Warto zwrócić uwagę, że cztery spośród pięciu stanowisk z masowym występowaniem gatunku zlokalizowane są na wschodzie kraju, z tego trzy w Ostoji Poleskiej. Wynik ten potwierdza znany już fakt, że obszary wschodnie są szczególnie licznie zasiedlone przez ten gatunek. Fakt, że wskaźnik ten osiągnął właściwe (wysokie i bardzo wysokie) wartości aż na 83,9% stanowisk, wskazuje na ogólnie bardzo dobrą kondycję badanej próby populacji, i zdaje się sugerować, że przeciętna krajowa w tym zakresie powinna być również wysoka. Nie można tu jednak zapominać, że badane stanowiska i obszary nie były losowo wybierane, lecz kierowano się m.in. ich przynależnością do obszarów Natura 2000 czy atrakcyjnością siedliskową. Wynik może być więc zawyżony w stosunku do rzeczywistej przeciętnej krajowej. Zważywszy jednak na rozmiar próby i jej rozrzut terenowy, można

przypuszczać, że stan populacji krajowej mierzony w oparciu o ten wskaźnik jest przynajmniej dobry.

Zagęszczenie wylinek. Zagęszczenie wylinek było także bardzo zróżnicowane, od ich całkowitego braku do 93 wylinek przypadających na 10m². Przy tym największą liczbę wylinek zebrano na stanowisku Jamniki Zachód, znanym także z największej liczby stwierdzonych samców. Zdarzyło się jednak i bardzo duże zagęszczenie wylinek (20,4 na 10m²) na stanowisku, na którym odnotowana liczba samców była na pograniczu umiarkowanej i małej (Kępa). Ta dysproporcja była prawdopodobnie efektem zbyt wczesnej daty liczenia samców i stąd ich małej liczby. Jednocześnie ten przykład pokazuje, jak istotną uzupełniającą względem siebie rolę mogą pełnić te dwa wskaźniki. Z różnych powodów wynik jednego z nich może nie być reprezentatywny, wówczas prawdę o populacji może odsłonić drugi ze wskaźników. Skala ocen została tu więc specjalnie tak dobrana, aby wysoka wartość choćby jednego ze wskaźników była wystarczająca do wysokiej oceny stanu populacji.

Aż na osiemnastu stanowiskach (58,1%) ocena na podstawie tego wskaźnika była niezadowolająca, a na czterech stanowiskach (12,9%) zła. Tak poważny rozróżnienie między wysoką oceną próby stanowisk na podstawie liczby samców i dość niską oceną na podstawie zagęszczenia wylinek mógłby sugerować jakiś istotny błąd metodyczny. Przyczyną jest tu jednak nie błąd skalowania, ale nietrafiony czas zbioru wylinek. Bowiem w większości przypadków takiej rozbieżności ocen, i w ogóle na większości stanowisk, wyniki były zbierane zbyt późno. Jak dotąd nie prowadzono metodycznych zbiorów ilościowych, stąd nie można było tego przewidzieć. Praktyka tego roku pokazała, że reprezentatywny zbiór wylinek może być przeprowadzony tylko w dwóch pierwszych tygodniach po rozpoczęciu wylotu zalotki większej. W praktyce 2011 roku, był to okres mniej więcej pomiędzy 12 a 25 maja. Na części stanowisk, już kontrola w ostatnich dniach maja przynosiła ledwie nieliczne, stare i zniszczone wyniki lub nawet nie przynosiła ich w ogóle. W związku z powyższym, w przyszłych badaniach monitoringowych należy zwrócić uwagę na datę zbioru, sytuując ją najlepiej pomiędzy 15 a 25 maja.

Wskaźniki stanu siedliska:

Występowanie określonych gatunków (taksonów) roślin. Ocena próby badanych siedlisk na podstawie tego wskaźnika była wysoka: aż na 26 stanowiskach (83,9%) FV, a zaledwie na jednym stanowisku U2. Co więcej, nawet na tym jedynym potencjalnie nieodpowiednim siedlisku, gatunek osiągał dużą liczebność. Pokazuje to, że często – ale nie zawsze – obecność określonych gatunków roślin (a co za tym idzie struktur przestrzennych roślinności) idzie w parze z liczebnością populacji. Umiarkowana plastyczność ekologiczna zalotki większej, przynajmniej w niektórych aspektach, pozwala jej na zasiedlanie stosunkowo szerokiego spektrum siedlisk. Poza tym wstępnie ustalona lista gatunków (taksonów) roślin towarzyszących wysokiej liczebności *L. pectoralis* jest z pewnością niepełna. Z tego powodu najlepszym rozwiązaniem jest pozostawienie obserwatorowi możliwości uzupełnienia jej w zależności od lokalnych preferencji zalotki. Jeżeli zalotka większa intensywnie wykorzystuje formacje jakiegoś gatunku rośliny (do lokalizacji terytoriów lub jako powierzchnie rozrodu), a gatunek ten nie figuruje na "centralnej" liście, należy go zaliczyć do lokalnie preferowanych roślin i uwzględnić w obliczaniu wskaźnika na danym stanowisku.

Wśród zarejestrowanych gatunków (taksonów) roślin, najczęściej – na dwudziestu ośmiu stanowiskach – znaleziono turzyce (różne gatunki), na dwunastu stanowiskach występowały pływające mchy torfowce lub mchy brunatne, na tej samej liczbie stanowisk obecny był

Hydrocharis morsus-ranae, a niewiele rzadziej, bo na dziesięciu stanowiskach, zarejestrowano pływaczę *Utricularia* sp.

Udział roślinności dogodnej dla gatunku. Na siedemnastu stanowiskach oceniono go jako duży – korzystny dla gatunku (FV), z czego aż na dwunastu stanowiskach wyniósł on 100% badanej powierzchni. Na dziesięciu stanowiskach udział dogodnego siedliska określono jako umiarkowany (U1), a tylko na jednym stanowisku jako zdecydowanie mały (U2). Ale uwaga, ocena U1 tego wskaźnika nie musi zawsze oznaczać niekorzystnej sytuacji siedliskowej. Często bowiem roślinność ma naturalnie mozaikowy charakter, a na dużym stanowisku nawet 30% powierzchni może wystarczyć do utrzymywania dużej populacji. i. Generalnie, wskaźnik ten ukazuje w badanej próbie sytuację suboptymalną – jeszcze wystarczającą do funkcjonowania populacji o umiarkowanych rozmiarach, a lokalnie nawet i dużych, co znalazło potwierdzenie w obserwowanym stanie populacji.

Charakter otoczenia (antropopresja). Prawie w dwóch trzecich przypadków (20 stanowisk) otoczenie było odpowiednie dla gatunku, a dokładniej dla utrzymywania się jego siedlisk. Na prawie jednej trzeciej stanowisk (10), istotny udział w otoczeniu miały formy użytkowania, które potencjalnie mogą ujemnie wpływać na siedliska gatunku. Nie oznacza to, że wpływ ten jest obecnie decydujący czy dyskwalifikujący. W dłuższym okresie czasu lub w przypadku intensyfikacji może się jednak ujemnie odbić na jakości siedliska gatunku. Tylko na jednym stanowisku otoczenie określono jako wyraźnie niekorzystne, kierując się świeżymi pracami melioracyjnymi odwadniającymi siedlisko gatunku. Ogólnie w badanej próbie stanowisk otoczenie nie odgrywa znaczącej negatywnej roli, w części przypadków nie jest jednak optymalne.

Podsumowanie ocen stanu ochrony gatunku na badanych stanowiskach

Tab. 3. Podsumowanie ocen stanu ochrony gatunku na stanowiskach w regionie biogeograficznym kontynentalnym

Lp.	Stanowiska	Oceny			
		Stan populacji	Stan siedliska	Perspektywy	Ocena ogólna
1	Krzesin	FV	FV	FV	FV
2	Rąpice 1	FV	FV	FV	FV
3	Rąpice 2	U2	U1	U2	U2
4	Kępa	FV	FV	FV	FV
5	Torfianki Pątnowskie 1	FV	FV	U1	FV
6	Torfianki Pątnowskie 2	FV	FV	U1	FV
7	Długie Bagno	U1	FV	U1	U1
8	Truskaw-Michałowy Staw	FV	FV	FV	FV
9	Nart	U1	FV	FV	U1
10	Pieszowola wschód	FV	FV	U1	FV
11	Pieszowola zachód	FV	FV	FV	FV
12	Jamniki wschód	FV	FV	FV	FV
13	Jamniki zachód	FV	FV	FV	FV
14	Kolonia Jaszców 1	FV	U1	U1	U1
15	Kolonia Jaszców 2	FV	FV	U1	FV
16	Biłsko 1	U1	FV	FV	FV
17	Biłsko 2	U1	FV	U1	U1

18	Borowa Wieś 1	FV	U1	U1	U1
19	Borowa Wieś 2	U1	U1	U1	U1
20	Kochłowice	FV	FV	FV	FV
21	Giszowiec	FV	FV	FV	FV
22	Piskorzaniec 1	FV	U1	U2	U1
23	Piskorzaniec 2	FV	U1	U2	U1
24	Piskorzaniec 3	FV	FV	U1	FV
25	Piskorzaniec 4	FV	U1	U2	U1
26	Piskorzaniec 5	U1	U1	U2	U2
27	Trzecianny Smug	FV	U1	FV	FV
28	Białe Ługi 1	FV	FV	U1	FV
29	Białe Ługi 2	FV	FV	U1	FV
30	Gustawów 1	FV	U1	U1	U1
31	Gustawów 2	FV	U1	U1	U1

Stan populacji. Na dwudziestu czterech stanowiskach (77,4%) oceniony został jako właściwy (FV), tj. dobry czy bardzo dobry, na sześciu (19,4%) jako niezadowolający (U1) czyli ledwie dostateczny, a tylko na jednym jako zły (U2). Ogólnie więc ocena stanu populacji w badanej próbie stanowisk jest wysoka. Nie można tu jednak zapominać, że badane stanowiska i obszary nie były losowo wybierane, lecz kierowano się m.in. ich przynależnością do obszarów Natura 2000 czy atrakcyjnością siedliskową. Wynik może być więc zawyżony w stosunku do rzeczywistej przeciętnej krajowej. Zważywszy jednak na rozmiar próby i jej rozrzut terenowy, można sądzić, że stan populacji krajowej mierzony w oparciu o ten wskaźnik jest przynajmniej dobry.

Stan siedliska. Stan siedliska oceniony został jako właściwy na dwudziestu stanowiskach (64,5%) i jako niezadowolający na jedenastu stanowiskach (35,5%). Generalnie więc stan siedlisk w badanej próbie populacji jest gorszy niż stan populacji, jednak utrzymuje się jeszcze w ramach oceny dobrej.

Perspektywy zachowania z uwzględnieniem oddziaływań i zagrożeń. Najniżej spośród trzech parametrów ocenione zostały perspektywy zachowania. W dwunastu przypadkach (38,7%) określono je jako korzystne (FV), ale już w czternastu przypadkach (45,2%) jako niezadowolające (budzące obawy), a w pięciu przypadkach (16,1%) jako zdecydowanie złe. Przy tym jako główne zagrożenie jawi się postępująca – na niektórych stanowiskach bardzo szybko – sukcesja roślinności. I choć obecnie wiele siedlisk jest jeszcze odpowiednich czy nawet optymalnych dla gatunku, to już zauważalne jest coraz gęstsze zarastanie i częściowe przekształcanie się siedlisk w nieodpowiednie dla gatunku. Przy zachowaniu obecnego tempa i skali sukcesji, stan całkowitego zarośnięcia i zaawansowanego łądowienia wydaje się być nieunikniony w perspektywie najbliższych kilkunastu lat na kilku, a być może nawet kilkunastu spośród badanych stanowisk. Przykładem tego mogą być trzy torfianki na dwóch stanowiskach Torfianki Pątnowskie 1 i Torfianki Pątnowskie 2. Intensywnie zarastane przez osokę aloesową, dziś jeszcze są dogodne dla gatunku, utrzymując bardzo duże populacje zalotki większej. Jednak proces zarastania osoką i wypłykania zbiorników jest tak zaawansowany, że za kilka lat rozpocznie się proces łądowienia – zarastania pałąk szerokolistną i turzycą nibyciborową tak, jak ma to miejsce na sąsiednich fragmentach torfianek, już nieodpowiednich dla zalotki i przez nią nie zajmowanych. W kilku przypadkach występują także istotne zagrożenia związane z oddziaływaniem człowieka.

Najczęściej wiążą się one z odwadnianiem sąsiedztwa zbiornika czy nawet jego samego w wyniku prac melioracyjnych, niesprawnych urządzeń hydrotechnicznych czy nieuporządkowanej gospodarki stawowej. Dodatkowo nakładają się na to tendencje do obniżania się poziomu wód gruntowych i podsychania siedlisk w wyniku długich okresów wysokich temperatur i suszy. Podsumowując, można stwierdzić, że perspektywa zachowania obecnego stanu populacji i siedlisk jest raczej mało prawdopodobna, a znacznie bardziej prawdopodobny jest scenariusz dość szybkiego pogarszania się jakości siedlisk i regresu populacyjnego w badanej próbie stanowisk.

Gatunki obce. Nie stwierdzono gatunków obcych na stanowiskach. Natomiast kilkaset m od stanowiska Kępa (Torfianki Konińskie) znaleziono na szosie nieżywego, potrąconego przez samochód jenota *Nyctereutes procyonoides*.

Ocena ogólna: Stan ochrony gatunku oceniony został jako właściwy w osiemnastu przypadkach (58,1%), jako niezadowolający w jedenastu przypadkach (35,5%), a jako zły tylko na dwóch stanowiskach (6,4%). Na wysokie oceny wpływ miał przede wszystkim stan populacji, a obniżały je głównie perspektywy i stan siedliska. Gdyby spróbować przełożyć te oceny na określoną diagnozę, brzmiałaby ona następująco: na dzień dzisiejszy gatunek nie jest zagrożony, jego populacje są z reguły w dobrym stanie, a baza siedliskowa wciąż zasobna i nieźle zachowana. Pojawiają się już jednak – właśnie na poziomie siedliska – symptomy pogorszenia sytuacji, niekorzystnie rokujące na przyszłość. Stanowiska, a wśród nich zwłaszcza antropogeniczne drobne zbiorniki, "starzeją się" i w stosunkowo niedalekiej przyszłości wiele z nich zaniknie. Tymczasem nowe zbiorniki tego rodzaju nie powstają, gdyż zmieniły się zapotrzebowania człowieka i jego formy gospodarowania. Baza siedliskowa, choć jeszcze bogata, stoi w przededniu istotnego regresu, zwłaszcza na obszarach leżących poza zasięgiem pojezierzy.

Stan ochrony gatunku w obszarach Natura 2000

Stan ochrony gatunku na badanych obszarach Natura 2000 można określić jako zróżnicowany: dla czterech obszarów (Torfowisko Młodno, Dolina Czarnej, Ostoja Pomorzany, Ostoja Poleska) określono go jako właściwy, a dla trzech (Puszcza Kampinoska, Ostoja Przedborska, Dolina Krasnej) jako niezadowolający. Na przyznanie gorszej oceny wpływ miały złe perspektywy w Ostoi Przedborskiej, pogarszająca się jakość siedlisk i niekorzystne perspektywy w Dolinie Krasnej oraz obniżona ocena stanu populacji w Puszczy Kampinoskiej. Trzeba jednak nadmienić, że w tym ostatnim przypadku niska ocena może nie odzwierciedlać realnej sytuacji, bowiem na stanowiskach w Puszczy Kampinoskiej nie badano lub badano w niewielkim stopniu zagęszczenie wylinek. Generalnie stan ochrony gatunku w obszarze na podstawie badanej próby stanowisk wydaje się dość dobry.

Biorąc pod uwagę powyższe oceny, jako pierwszoplanowe jawi się zapobieżenie zagrożeniom na Torfowisku Piskorzaniec w Ostoi Przedborskiej. Nieuporządkowana gospodarka stawowa, niefunkcjonalny system urządzeń hydrotechnicznych, a w konsekwencji niekontrolowany odpływ wody z torfowiska, nakładają się na ogólne tendencje do opadania poziomu wód gruntowych. W konsekwencji torfowisko ulega szybkiemu lądowieniu. Proces ten można zatrzymać, a przynajmniej spowolnić poprzez podniesienie poziomu wody na torfowisku przy użyciu systemu jazów i zastawek. Ta droga czynnej ochrony byłaby także właściwa dla podlegających podobnym zagrożeniom obiektów na Torfowisku Młodno, w Ostoi Pomorzany czy w Dolinie Krasnej. Inną interesującą propozycją działań ochronnych w obrębie tych obszarów byłoby wykopanie nowych niewielkich zbiorników, które zwiększyłyby różnorodność stadiów sukcesyjnych a przez to bazę siedliskową.

Tab. 4. Podsumowanie ocen stanu ochrony gatunku w badanych obszarach Natura 2000 w regionie biogeograficznym kontynentalnym

Lp.	Obszar	Oceny			
		Stan populacji	Stan siedliska	Perspektywy	Ocena ogólna
1	PLH080005 Torfowisko Młodno 3 stanowiska	FV	FV	FV	FV
2	PLH260004 Ostoja Przedborska 5 stanowisk	FV	FV	U2	U1
3	PLH260015 Dolina Czarnej 1 stanowisko	FV	FV	FV	FV
4	PLH260001 Dolina Krasnej 2 stanowiska	FV	U1	U1	U1
5	PLH260030 Ostoja Pomorzany 2 stanowiska	FV	FV	U1	FV
6	PLC140001 Puszcza Kampinoska 3 stanowiska	U1	FV	FV	U1
7	PLH060013 Ostoja Poleska 4 stanowiska	FV	FV	FV	FV

Stan ochrony gatunku w obszarach własnych (poza siecią Natura 2000)

Liczba przebadanych obszarów poza siecią Natura 2000 była niewielka, trudno więc mówić o reprezentatywnej próbie. Jednak i na tej podstawie wysnuć można pewne wnioski, które zapewne znalazłyby pełne potwierdzenie na większej próbie obszarów. Stan ochrony gatunku oceniono w dwóch przypadkach (Torfianki Konińskie i Nadwieprzański Park Krajobrazowy – południe) jak właściwy, a w jednym (Zapadliska na terenach leśnych między Rudą Śląską i Katowicami) jako niezadowalający. Zważywszy na skalę antropopresji na Górnym Śląsku ta ostatnia ocena nie budzi zdziwienia. Jednak we wszystkich trzech obszarach najsłabszym parametrem były perspektywy. Zaawansowana sukcesja, "starzenie się" siedlisk, a na Górnym Śląsku odwadniające działania człowieka nie rokują dobrze na przyszłość. Zapowiadają kurczenie się bazy siedliskowej już w niedalekiej przyszłości, a nowych siedlisk odpowiednich dla gatunku nie przybywa. Zagrożenia i propozycje czynnych działań ochronnych są podobne jak w przypadku obszarów Natura 2000, z tą jednak różnicą, że mniejsze są praktyczne możliwości działań na obszarach nieobjętych ochroną, stąd postulaty wprowadzenia odpowiednich form ochrony obszarowej.

Tab. 5. Podsumowanie ocen stanu ochrony gatunku w badanych obszarach własnych (nie będących obszarami Natura 2000) w regionie biogeograficznym kontynentalnym

Lp.	Obszar	Oceny
-----	--------	-------

		Stan populacji	Stan siedliska	Perspektywy	Ocena ogólna
1	Torfianki Konińskie 3 stanowiska	FV	FV	U1	FV
2	Zapadliska na terenach leśnych między Rudą Śląską i Katowicami 4 stanowiska	FV	U1	U1	U1
3	Nadwieprzański Park Krajobrazowy – południe 4 stanowiska	FV	FV	U1	FV

Stan ochrony gatunku na poziomie regionu biogeograficznego kontynentalnego

Liczba znanych stanowisk zalotki większej w regionie biogeograficznym kontynentalnym – którą uwzględniono w Atlasie rozmieszczenia ważek (Odonata) w Polsce (Bernard i inni 2009) – wynosi ponad 400. Biorąc pod uwagę dalsze liczne stwierdzenia z ostatnich lat, wyniki inwentaryzacji przeprowadzonych przez Lasy Państwowe i ocenę ekspercką, liczba stanowisk tego gatunku jest obecnie szacowana na ponad tysiąc. Zrozumiałe jest zatem, że badane obszary i stanowiska nie stanowią jeszcze wystarczającej próby, pozwalającej na pełną ocenę stanu ochrony gatunku na poziomie regionu biogeograficznego kontynentalnego. Jednak dają one pewien obraz, w miarę typowy i reprezentatywny dla środkowego i południowego pasa kraju. W tym sensie możliwa jest ocena stanu gatunku oparta na wybranej próbie stanowisk.

Stan ochrony gatunku w skali regionu biogeograficznego kontynentalnego (i generalnie Polski) ocenić można wciąż jeszcze jako właściwy, z licznymi silnymi populacjami lokalnymi. Już jednak na poziomie siedlisk widoczne są pierwsze symptomy pogarszania się sytuacji, będące częściowo rezultatem antropopresji, częściowo zaś naturalnych procesów sukcesji i wpływu zmian klimatycznych. Perspektywy jawią się więc niekorzystnie: wydaje się, że baza siedliskowa będzie stopniowo ubożała, a liczba stanowisk i wielkość lokalnych populacji malała. Prawdopodobnie już za 10–15 lat stan ochrony gatunku będzie gorszy jak dzisiaj, zwłaszcza na terenach poza zasięgiem pojezierzy, gdzie baza siedliskowa ma w niemałym stopniu charakter antropogeniczny.